

ALKO LUOPUU TUTKIMUKSESTA JA VALISTUKSESTA

Muutokset maamme alkoholijärjestelmässä jatkuvat. Alkoholitutkimus ja siihen liittyvät toiminnot sekä alkoholinkäyttöä ja alkoholihaittoja koskeva valistus siirtyvät pois Alkosta valtion viranomaisten hoidettaviksi. Biolääketieteellinen alkoholitutkimus sijoittuu osaksi Kansanterveyslaitosta, kun taas yhteiskuntatieteellinen alkoholitutkimus, alkoholipoliittiset lehdet, tietopalvelu, alkoholiolojen seuranta sekä valistus siirtyvät Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskukseen, joka tunnetaan lyhenteestä STAKES. Tämänhetken arvion mukaan siirtyminen toteutuu kevään korvalla ensi vuonna.

Konserniksi organisoitu vanha Alko, Alko-yhtiöt kolmine tytäryhtiöineen, on halunnut päästä eroon alkoholipoliittisista toiminnoista; kuinka viisasta tämä on ajatellen sosiaali- ja terveyspoliittisiin perusteisiin nojaavan vähittäismyyntimonopolin säilymistä, sen aika näyttää. Valtion hallinnossa puolestaan on jo pitempään ollut pyrkimyksiä saada alkoholitutkimus ja -valistus pois Alkolta. On siis ollut olemassa sekä työntöä että vetoa.

Toimivin ja hallinnollisesti yksinkertaisin vaihtoehto olisi ollut muodostaa Alko-yhtiöiden konsernihallinnon osana olevasta alkoholipoliittisesta ryhmästä valtion laitos. Se ei kuitenkaan voinut toteutua; paineet tätä ratkaisua vastaan olivat liian suuret. Onnettominta olisi ollut hajauttaa tutkimus yliopistoihin ja korkeakouluihin ja valistus valtion hallintoon, mitä sitäkin on esitetty.

Nyt toteutumassa oleva vaihtoehto on lähinnä paras ratkaisu. Se turvaa, mutta vain tietyin edellytyksin, alkoholitutkimuksen ja alkoholitiedotuksen jatkuvuuden ja perinteen säilymisen sekä antaa mahdollisuuden tutkimuksen ja tiedotuksen kehittämiseen.

Alkoholitutkimuksella on Suomessa varsin pitkät perinteet. Valtion alkoholiyhtiö on yli neljä vuosikymmentä ollut keskeinen tutkimuksen voimavarojen luoja. Vuonna 1950 perustamansa Väkijuomakysymyksen Tutkimussäätiön (vuodesta 1969 Alkoholitutkimussäätiö) kautta Alko ryhtyi rahoittamaan eri tahoilla suoritettavaa yhteiskuntatieteellistä ja biolääketieteellistä alkoholitutkimusta. Alkon perustettua vuonna 1952 Alkoholipoliittisen tutkimuslaitoksen yhteiskuntatieteellinen alkoholitutkimus alkoi kehittyä voimakkaasti. Alkon tutkimuslaboratorion yhteyteen vuonna 1954 perustettu lääketieteellis-fysiologinen tutkimusyksikkö puolestaan vakiinnutti biolääketieteellisen alkoholitutkimuksen jatkuvuuden. Alkoholitutkimuksen vahva asema on osaltaan luonut edellytykset sille, että Suomi on jo pitkään ollut tämän tutkimusalueen johtavia maita maailmassa.

Alkoholitutkimuksen sijoituessa uudelleenorganisoinnin tuloksena STAKES:iin ja Kansanterveyslaitokselle on välttämätöntä säilyttää tutkimusyksiköt kokonaisina ja turvata yhteiskuntatieteellisen ja biolääketieteellisen tutkimuksen keskinäisen yhteyden jatkuminen yli hallinnollisten rajojen. Suomessa sijaitsevalla Pohjoismaisen päihdetutkimuslautakun-

nan sihteeristöllä on ollut kiinteä toiminnallinen yhteys lähinnä Alkoholipoliittiseen tutkimuslaitokseen, mikä on tärkeää ottaa järjestelyissä huomioon.

Tieteellisen ja toiminnallisen itsenäisyyden sekä pitkäjänteisen perustutkimuksen aseman turvaaminen samoin kuin yhteiskuntatieteellisen alkoholitutkimuksen näkeminen laaja-alaisena niin, että myös mm. kulttuuristen tekijöiden tutkiminen edelleenkin ymmärretään kuuluvaksi sen piiriin, vaikuttavat olennaisesti alkoholitutkimuksen säilymiseen tasoltaan korkeana. Alkoholitutkimus on jo nykyisellään käytännön läheistä, ja sen tuloksia voidaan soveltaa mm. suunniteltaessa alkoholipoliitikkaa tai terveydenhuoltoa samoin kuin erilaisissa kampanjoissa. Kohtalokasta kuitenkin olisi, jos alkoholitutkimuksen ensisijaiseksi tehtäväksi nähtäisiin tuottaa suhteellisen suppeita selvityksiä erilaisten viranomais-toimien tai kampanjoiden perustaksi.

Alkoholipoliittiset lehdet toimivat sekä alkoholitutkimuksen julkaisukanavina että yhteiskunnallisen keskustelun foorumeina ja ovat toimitukselliselta otteeltaan kriittisiä, julkaisijaansakin kohtaan ja myös uudessa ympäristössään. Aivan erityistä painoa on muutosprosessissa pantava Nordisk Alkoholitidskriftin tulevaisuuden turvaamiseen.

Alkon tietopalvelu on kehittynyt kansainvälisestäikin tunnetuksi alkoholialan erityiskirjastoksi ja -tietopalveluksi. Uudelleenorganisointi merkitsee tässä suhteessa väistämätöntä muutosta. Tietopalvelun aineistosta tuotantoa ja alkoholijuomia koskeva osa jää Alkoon, biolääketieteellinen kirjallisuus ja muu aineisto menee Kansanterveyslaitokselle ja alkoholipoliittinen materiaali STAKES:iin. Tärkeää on, että liitettäessä Alkon tietopalvelusta tuleva aineisto STAKES:in ja KTL:n tietopalvelujen aineistoon pidetään huoli siitä, että Alkon tietopalvelussa kehittynyt erityisosaaminen voidaan säilyttää ja sen kokoama erityisaineisto on edelleen yleisön hyvin saavutettavissa.

Alko on 50-luvun alusta lähtien harjoittanut alkoholipoliittista tiedotusta, joka 70-luvun alussa laajeni koskemaan entistä enemmän myös alkoholiin liittyviä sosiaalisia ja terveydellisiä kysymyksiä ja alkoholihaittoja. Nykyisellään Alko toteuttaa eri yhteistyötahojen kanssa kampanjoita ja projekteja sekä tuottaa erilaista aineistoa ja osallistuu yhtiön ulkopuolella tapahtuvaan koulutukseen. Alkoholitutkimuksen sekä alkoholinkulutuksen ja alkoholihaittojen seurannan tuottama tieto on toiminnan keskeisenä perustana.

Mahdollisuudet vaikuttaa alkoholinkulutukseen alkoholin saatavuuden sääntelyllä tai hintapolitiikalla ovat alkoholipoliittisen järjestelmän muutosten seurauksena ratkaisevasti heikentyneet. Tässä tilanteessa koko väestölle tarkoitetun, hyvin kohdennetun alkoholitiedotuksen samoin kuin alkoholin riskikäyttäjiin kohdistuvien alkoholinkulutuksen vähentämiseen ja juomisen hallitsemiseen tähtäävien toimien merkitys entisestään kasvaa. Organisoitaessa alkoholitiedotus ja -valistus STAKES:iin on tärkeää huolehtia siitä, ettei alkoholivalistus sulaudu näkymättömäksi osaksi muuta terveyskasvatusta, vaan että se säilyttää oman erityisen luonteensa ja että yhteistyö alkoholitutkimuksen sekä eri viranomaisten, laitosten ja järjestöjen kanssa voi jatkua.

Tutkimuksen, tiedotuksen ja valistuksen sekä tietopalvelun voimavarat on valtionhallintoon siirtymisen yhteydessä luvattu säilyttää entisellään. Alkoholioleissa odotettavissa olevat muutokset perustelisivat jopa niiden lisäämistä, kuten Ruotsissa on maan taloudellisista ongelmista huolimatta tehty. Jo nyt on nähtävissä kulutuksen kasvupaineita, jotka ilmeisesti vain voimistuvat maamme talouden kohentuessa. Erittäin lyhytnäköistä olisi ryhtyä karsimaan voimavaroja, sillä käyttämällä niitä alkoholin sosiaalisia ja terveydellisiä haittoja ennalta ehkäisevään toimintaan vältetään sellaisia yhteiskunnallisia haittoja ja ongelmia, joiden hinta on paljon korkeampi sekä yhteiskunnalliselta että inhimilliseltä kannalta.